

HIRTSHALS. TILFÆLDETS GEOMETRI - resumé

Hirtshals er med sin beliggenhed på den jyske vestkysts øverste rygstykke, netop dér hvor kystlinien drejer af i østlig retning, det ideelle sted for en trafik- og fiskerihavn; byen er ligefrem opstået som følge af anlæggelsen af en storhavn på dette sted i 1919. I dag har den knap 7000 indbyggere, fiskeri og turisme udgør langt de vigtigste indtægtskilder, og havnen danner centrum for dens liv, dens selvforståelse og dens kommunikation med omverdenen.

Med udgangspunkt i billedkunstneren Dorte Dahlins nylige omgestaltning af Den Grønne Plads samt i hendes og kollegaen Mogens Møllers Trappe og Monument som hen over en stejl skrænt skaber forbindelse mellem pladsen og havnearealet, forsøger denne artikel at beskrive tre afgørende faser i historien om den fysiske planlægning af Hirtshals by. Åbningen af Nordsømuseumet i 1984 betegner indledning til en ny, man kunne sige postmoderne, fase hvor en temmelig planløs byvækst, snævre økonomiske hensyn og ensidige erhvervsinteressers dominans afløses en selvrefleksion og en selvbesindelse som har åbnet for alliancer med videnskaben på den ene side og kunsten på den anden. De seneste udsmykninger af byens centrale plads, og de byplanmæssige ændringer dette har afstedkommet, ses som udtryk for at Hirtshals har tilbagelagt en type provinsialisme, hvis vigtigste kendetegn er lokal selvtilstrækkelighed, til fordel for en ny bymodel der tager højde for og på forskellige måder inkorporerer globaliseringen, dvs. bevidstheden om nødvendigheden af at indgå i kommunikation med en større verden.

Hirtshals' nyere historie tager sin begyndelse med rigsdagens beslutningen om at anlægge en havn ved det dengang lille fiskerleje. Havnen skulle muliggøre en bedre udnyttelse af havets ressourcer og desuden skabe arbejdspladser i området. Efter en byplanlægningskonkurrence udskrevet af kulturministeriet i 1919 fik vinderne, arkitekterne Knud H. Christiansen og Steen Eiler Rasmussen, til opgave at udfærdige en detaljeret plan til en større provinsby hvilket foreløbigt udmøntedes i publikationen "Plan til en by ved Hirtshals" fra 1923. Plantegningerne og de ledsagende beskrivelser vidner om arkitekternes fortrolighed med moderne byplanlægnings teori og praksis, navnlig med teorier der betragter byen som en organisme hvis forskellige lemmer fungerer i forhold til helheden. Planen bærer præg af en vilje til at skabe en logisk indrettet by hvor nøgleordene er orden og klarhed. Den er karakteriseret ved sin stramme, lineære og aksefaste geometri der primært henter sin form i en forestilling om at overskuelighed, klar artikulation og afgrænsning af byens enkelte kvarterer som sådan må være æstetisk tilfredsstillende og i øvrigt vil indebære sociale, erhvervmæssige og trafikale

fordele. På et mere abstrakt plan udtrykker den en tro på planlægningen og reguleringen af byens energi som et absolut gode.

"Plan til en by ved Hirtshals" fremstod umiddelbart som en gennemreflekteret og realiserbar plan. Imidlertid var der ikke taget højde for den teknologiske udvikling og den deraf følgende udvikling af fiskeriet til en industri. Planen blev, på nær anlæggelsen af hovedgaden og den såkaldte "Stjerneplads" for enden af denne, aldrig realiseret; for mange interesser stod i vejen for hinanden. I de følgende mange årtier, og ikke mindst i blomstringstiden i 1960'erne, undergik Hirtshals en hastig og tøjlesløs vækst som lod hånt om enhver planlægning og fik det oprindelige vinderprojekt til at fremstå som en spekulativ utopi. Dette kan betegnes som byens anden, liberalistiske fase. Omtrent dér hvor den oprindelige plan havde projekteret en central plads efter klassiske forbilleder tillige med en halvcirkelformet og lav bebyggelse ned mod havnen, kom Den Grønne Plads til at ligge - en uklart defineret plads hvis væsentligste, men til gengæld også helt afgørende kendetegn var at den lå i udkanten snarere end i centrum af byen og derfor formidlede mellem 'inde' og 'ude', mellem byen og verden.

Byudviklingens tredie fase har fået sin foreløbige kulmination med indvielsen af Dorte Dahlins omlagte Den Grønne Plads i 1993 og hendes og Mogens Møllers Trappe og Monument i 1997. Her er tale om en lokalt indgreb i byplanen som ikke desto mindre har store konsekvenser for byen struktur og udviklingsmuligheder. Frem for at organisere stedet efter een, arbitrær geometri har Dorte Dahlin valgt at lægge flere systemer og figurer samme i en lagdelt geometri. Pladsens tematiske udgangspunkt har været den stirren ud over havet som er karakteristisk for de daglige brugere af stedet. En række bliklinier der udgår fra en lækrog i den østlige ende løber hen over pladsen og lægger sig på tværs af en gridstruktur som dannes af flisebelægningens regelmæssige mønster.

Uddrag af *Tilfældets Geometri*. Vendsyssel Kunstmuseum, The Lighthouse Glasgow, KØS, Arkitektskolen Aarhus (2000-2001).

Mikkel Bogh

Direktør for SMK/Statens Museum for Kunst